

Darko ŠTRAJN

Kevin Olson (ur.)

Adding Insult to Injury / • Nancy Fraser Debates her Critics

Verso, London in New York 2008, 240 strani, 29.95 USD (ISBN 185984-223-2)

Trditve o tem, da je na politični levici zmanjkalo idej, bi zlahka postavili na laž prav s knjigo, ki jo obravnavamo v tem zapisu in ki kaže pravzaprav na preobilje idej, kar pa neizbežno pomeni tudi veliko razlik in nasprotij med njimi. Govorimo seveda o »akademiški« politični levici, ki ni čisto brez odnosa s politično levico, delujočo v družbeno-političnih praksah; slednja levica (torej stranke, organizacije, civilnodružbene skupine ipd.) pa je bila – kajpak v času prevlade neoliberalizma – vidno neuspešna v bojih za oblast, v specifičnem ameriškem prostoru pa še posebej. Odgovarjanje na vprašanja o vzrokih bi bilo v tem kontekstu seveda preobsežno, omenjamo pa ta problem zato, ker v naslovu navedeni zbornik vzajemno polemizirajočih in dopolnjujočih se besedil vrste reprezentativnih avtoric in avtorjev zarisuje polje ključnih konceptualnih dilem, ki so v svoji nedorečenosti (zlasti v času po »koncu komunizma«) hromile politično prakso na levici. Mimogrede rečeno, te lapidarne označbe knjige implicitno povedo tudi to, da imamo opraviti z delom, ki v diskurzivnem pogledu prebija omejitve rigidno »znanstvenega« družboslovja, omejitve namreč, ki se kažejo v množici s citati preobloženih in nasploh pogosto neinventivnih besedil v revijah in knjigah, ki so učinek imperativa hiperprodukcije bibliografskih enot povsod po svetu. Ključ k osrednji problematiki knjige vsebuje članek Nancy Fraser iz l. 1995 Od prerazdelitve do pripoznanja (*From Redistribution to Recognition*). (Mimogrede naj pripomnim, da je pojem »*recognition*« mogoče najbolje prevesti s slovenskim terminom »pripoznanje«, ki ga Slovar slovenskega knjižnega jezika opredeljuje kot starinskega. Vendar pa z nobenim novejšim terminom ni mogoče ustrezno povzeti vsaj dveh prepletenih pomenov v izvirnem pojmu: zaznave in priznanja.) Besedila vrste drugih avtorjev, ki sledijo, pa so bila večinoma objavljena v času do l. 2007. V vsakem od štirih razdelkov knjige, ki variirajo osnovno temo, se Nancy Fraser z novejšimi besedili (z nekaterimi napisanimi tudi posebej za to knjigo) odziva na polemične pripombe, retematizira svoje poglede in precizira koncepte. Knjiga je potemtakem izsek iz razpravljanj zadnjega ducata let. Taka razpravljanja seveda niso značilna samo za akademske, kulturne in politične kroge, v katerih se giblje Nancy Fraser. Vsekakor pa je knjigo mogoče šteti za izredno reprezentativno in ilustrativno za vsa razpravljanja v zadevnem konceptualnem polju.

Razlikovanje med pojmom prerazdelitve in pripoznanja je prav gotovo nastalo v vzajemnem učinkovanju družbenih dogajanj in njihovih refleksij. Skupni imenovalac obeh pojmov je vprašanje (družbene) pravičnosti. Nancy Fraser v izhodiščnem besedilu knjige ugotavlja premik od socialističnega imaginarija, osrediščenega s pojmi *interesa*, *eksploatacije* in *prerazdelitve*, k (takrat še) novejšemu političnemu imaginariju, oprtem na pojme *identitete*, *razlike*, *kulturne dominacije* in *pripoznanja*. V članku je avtorica skušala, upošteva nasprotja, paradokse in konceptualne zagate v razmerju med obema pristopoma k vprašanju družbene pravičnosti, pokazati na potrebo po upoštevanju in povezovanju obeh plati. Pri tem je izoblikovala nekakšno konceptualno matrico. Ker se tu ne moremo spuščati v podrobnosti avtoričinega zanimivega razmišljanja, navedimo, da skuša rešiti dilemo med konceptoma tako, da ju v svoji matriki prekriza s pojmom afirmacije in transformacije in na primerih posameznih pojmov in družbenih gibanj pokaže na prepletanje ekonomskih ter razrednih vidikov na eni strani s kulturnimi vidiki na drugi. Problematiki spola (*gender*) in rase (*race*) v kontekstih liberalne države in multikulturalizma po njenem pokazeta na prepletanje vidikov prerazdelitve in pripoznanja. Njena matrica naj bi potemtakem postavljala »multikulturalizem kot kulturno analogijo države blaginje, dekonstrukcijo pa kot kulturno analogijo socializma« (str. 34). Četudi avtorica zatrjuje, da v realnosti

obeh konceptov ne moremo jemati v čisti obliki, pa v sklepu svojega besedila poudarja, da je »dilema realna«. Judith Butler v svojem besedilu temu ugovarja in tudi s sklicevanjem na relevantne spise Marxa in Engelsa argumentira hkratnost ekonomske (razredne) in kulturne komponente, saj po njenem vprašanju spola (npr. homoseksualnosti) ni mogoče reducirati na zgolj kulturni fenomen. Glede na odgovor Fraserjeve, ki sledi, pa se med obema spor zaostri v vprašanju o »neokonservativnem marksizmu«, ki naj bi bil prepoznaven v oblikah reduciranja pomena kulturne plati.

Richard Rorty je povprašal, ali je »kulturno pripoznanje« sploh uporaben pojem za levičarsko politiko. Tako je, med drugim, opozoril, da so svoj čas na leviči govorili o »predsodkih do stigmatiziranih družbenih skupin« namesto o »pripoznanju kultur teh skupin«. Sicer je Rorty s kančkom ironije še ugotovil, da se je v času od l. 1972 v ZDA zgodila neka vrsta kulturne revolucije in da je »kultura odrinila ekonomijo ob stran«. Zato bi po njegovem »obubožani beli heteroseksualni pripadnik delavskega razreda lahko bil postavljen pred skušnjo, da bi pomislil, da levičarskim akademikom ni kaj veliko mar za njegove probleme« (str. 74). Končno je Rorty avtorici opozoril še na pomen Foucaulta in njegov pojem oblasti (*power*). Fraserjeva v naslednjem besedilu zavrne, da bi bilo mogoče shajati s pojmom »predsodek« namesto pojma pripoznanje, ker je le-ta neodmisljiva sestavina družbene pravičnosti. Zdaj že pokojna vidna predstavnica feminizma v filozofiji in politični teoriji Iris Marion Young je v svojem prispevku ugovarjala »dualizmu« Fraserjeve, češ da ta pretirava glede »umikanja politik pripoznanja iz ekonomskih bojev«. K temu je dodala tudi konceptualne argumente, ker so bili v teorijah nove levice materialni učinki vedno neizogibno povezani s kulturo. Nadalje pa se ji je zdelo zavzemanje Fraserjeve za »dekonstrukcijo« neprepričljivo, ker je njeno teoretiziranje predrzno dihotomno. Temu je Fraserjeva ugovarjala z argumentom realnosti, češ da razlikovanja med politikami zares obstajajo, kar je vidno v vrsti manifestacij družbenih gibanj. Ta najboljšežnejši razdelek sklene komentirajoče razmišljanje Anne Philips, ki pokaže na možnosti teoretskih korakov naprej z upoštevanjem manj nasprotnih si pogledov, kot se zdi.

Vpričo utrjevanja neoliberalizma in reifikacije na podlagi pojma identitete se – začenši z letom 2000, ko Nancy Fraser prispeva zapis o ponovnem premisleku pojma pripoznanja – polemični toni še okrepijo. V drugem razdelku tako avtorji razmišljajo predvsem o tem, kako reintegrirati prerazdelitev in pripoznanje v teoriji in politični praksi. Christopher Zurn se precej strinja s Fraserjevo, se pa tudi sprašuje o ustreznosti nekaterih vidikov pojma sorazmernosti participacije (*parity of participation*). Elizabeth Anderson v luči analize Nancy Fraser in v kontekstu svojih nestrinjanj z Zurnom poda svoje videnje afirmativne akcije, namreč znamenite regulacije iz časa Kennedyjeve in Johnsonove administracije za reševanje posledic rasne in etnične diskriminacije. V nadaljevanju Ingrid Robeyns nasproti zamislim Fraserjeve postavi teorijo Amartyje Sen in njen »model zmožnosti« kot primeren za integrativno mišljenje. V zadnjem prispevku v tem razdelku pa Joseph Heath sugerira rešitve na podlagi Dworkinove teorije enakosti virov. V tretjem krajšem razdelku Leonard Feldman (upoštevaje vrsto konceptov, ki so izstopili v dotedanji debati) opozori na »tretjo razsežnost«, ki zadeva vprašanji politike in produkcije statusov v liberalni državi. Urednik knjige Kevin Olson prispeva zapis, ki bi ga lahko šteli za najbolj temeljiti politološki prispevek v knjigi, saj vso dilematiko presoja z vidika politike kot tretje perspektive pravičnosti. Razdelek sklene zapis Nancy Fraser iz l. 2005, v katerem avtorica revidira svojo teorijo tako, da sprejme sugestijo kritik o uvajanju tretje razsežnosti političnega. Z naslonitvijo na Webra ključnima pojmomoma doda še »reprezentacijo« in predlaga teorijo »postwestphalske demokratične pravičnosti« (str. 285). V zadnjem (četrtm) razdelku pa ne gre toliko za nadaljevanje kontroverz iz prejšnjih razdelkov, ampak za poudarjeno izpostavljanje izrazitejših filozofskih problemov v diskurzu Nancy Fraser. Nikolas Kompridis tako, na podlagi obravnave polemike med Fraserjevo in Axelom Honethom (v publikacijah zunaj tu obravnavanega volumna) in svojih konceptov, vidi izhod v poudarku na pojmu »svobode« poleg pojmov pravičnosti in identitete. Razmisleka vredno je tudi Kompridisovo izhodišče v opombi, ki nakazuje neizčiščenost družbenega in političnega pomena pojma

pripoznanja. Rainer Forst se strinja z namenom konstrukcije kritične teorije pravičnosti, predlaga pa upoštevanje vrste etičnih vidikov in, ne nazadnje, opozarja na Benjaminovo in Habermasovo idejo emancipacije. Naj bo kakorkoli že, Nancy Fraser v svojem zaključnem spisu odgovarja obema prispevkoma, zaradi detajliranosti argumentacije pa bi tu le težko povzeli najpomembnejše vidike njenih strinjanj in ugovorov. Naj bo dovolj, če povemo, da se v sklepu avtorica zahvali obema avtorjema, ker sta jo njuna prispevka motivirala h globljemu premisleku tega, kar je razvila že v izhodiščnem eseju o dilemah razmerij med prerazdelitvijo in pripoznanjem.

Med številnimi zanimivimi vidiki knjige, ki se pojavljajo v različnih artikulacijah v vrsti omenjenih besedil, opozorimo na refleksivne pasuse, ki opozarjajo na razvoj disciplin in interdisciplinarnosti v času po šestdesetih letih prejšnjega stoletja. V retrospektivnem pogledu se namreč odkriva vzajemno učinkovanje med dinamiko ved, visokošolskim izobraževanjem, raziskovanjem in širšimi dogajanjem v družbenih in političnih praksah. Kljub raznolikemu vrednotenju samega fenomena novih družbenih gibanj v zadevnem obdobju pa se avtorji skoraj brez izjeme strinjajo glede njihovega vpliva na družboslovje, saj je, denimo, več kot nazorno jasno, da so gibanja, kakršna so bila gibanja za državljanske pravice, ženska in gejevska gibanja, pa še problemi manjšinskih (etničnih in drugih) skupin, poleg kontributivnih dogajanj na področju medijev, globalizacije ipd., sprožila nastanek vrste interdisciplinarnih »študij« po vsem svetu. Skratka, knjiga je dokument obdobja in hkrati odpira vrsto aktualnih dilem, ki v času po »koncu neoliberalizma« terjajo nove tematizacije in, upajmo, tudi praktične politične odgovore.